

Yüce Rabbimiz, “Ben insan ve cinleri ancak Bana kulluk/ibadet etsinler diye yarattım”[1]buyurur. Elbette Yüce Allah’a ibadet, O’na yaraşır olmalıdır. O’na kulluk için duran kimse, O’nun huzurunda durduğunun bilincinde olmalıdır.

Şimdi bir düşünelim, bir büyüğümüzü makamında ziyaret etmek istesek, onun huzuruna çıkabilmek için önceden randevu alır ve makam sahibinin büyüklüğüne göre günler öncesinden hazırlanırız. Belki beş on dakika makama kabul edilip huzura çıktığımızda, o beş on dakikanın hiç bitmesini istemeyiz. Normal zamanlarda birkaç dakikada içtiğimiz çayımızın tükenmesini istemezcesine ağır ağır içeriz.

İbadet ise, kulun Yüce huzura kabul edilmesi demektir. Elbette Yüceler yücesi Yüce Rabbin huzuruna çıkan kimse, mânen ve maddeten en güzel bir şekilde önceden hazırlanmalı ve huzurda saygı ile durmalıdır. Bu bilinçte olan kimse, Rabbin huzurundaki vakitlerin bitmesini ister mi hiç?! Nitekim namazın sonunda biz tahiyat duasının şu ilk cümlesi ile kulluğumuzu Yüce Allah’a sunmuyor muyuz: “Et-tahıyyâtülillâhıve’s-salavâtüve’t-tayyibât/Dille, bedenle ve malla yapılan tüm ibadetler Allah içindir.”

Bugün bizler, ibadete kendimizi veremiyorsak, ibadetten haz alamıyorsak, başladığımız ibadetin bir çırpıda bitmesini istiyorsak; bütün bunlar ibadet bilincinin oluşmadığının, ibadeti âdete dönüştürdüğümüzün göstergesidir.

İbadetlerin en başında namaz gelir. Kur'ân'da namazla ilgili olarak "Namazı ikâme etmek", "Namaza devam etmek", "Namazda daim olmak", "Namazı huşu içerisinde kılmak" gibi ifadelere yer verilir. Bunları genel olarak değerlendirdiğimizde, bu kullanımlarla namaz ibadetini şekil ve mânâ bütünlüğü içerisinde lâıyğı ile kılmamanın ısrarla istendiğı görülür. Elbette namazı vaktinde kılmak, zâhirî erkân ve âdâbınariâyet ederek kılmak son derece önemlidir. Ancak bir o kadar namazın ruhunu kavrayarak kılmak ve namazdan sonra da o ruhu yaşamak ve yaşatmak da önemlidir.

Ta'dîl-i Erkân/ Rükunların Hakkını Vermek

Namazın hakkıyla kılınabilmesi için her şeyden önce onun rükunlarının hakkını vermek, onları doğru bir şekilde yapmak gereklidir.

Namazın rükunlarının hakkını vermek: Tekbirin hakkı, kıyamın hakkı, kırâatin hakkı, rükû, secde ve ka'denin hakkı. Tekbirin, tesbîhin, tahmîdinmânâsını bilerek söylemek; kırâati düzgün ve bilinçli okumak, diğer rükunlarının ruhunu kavrayarak yapmaktır.

Ancak namazın görünen şeklî yönünü yerine getirirken onun bâtınî tarafını ihmal etmemek lazımdır. Namaz, Yüce Rabbin huzurunda esaslı duruş demektir. Bu yüzden namaz kılan kişi bunu bilinçli yapmalıdır. Şeklen namazı düzgün kıldığı gibi, onun ruhunu da diri tutmalıdır. Bir âyetinde Yüce Rabbimiz şöyle buyurur: "Namaza kalktığı anda/huzurda durduğunda O seni görür." [2]

Huzurda dururken ne yaptığımızı, niçin yaptığımızı, ne dediğimizi bilerek namaz kılmak son derece önemlidir. Rabbin karşısında duruyoruz, O'na ait olduğumuzu, O'na bağlı olduğumuzu, O'na teslim olduğumuzu, O'nun yolunda olduğumuzu göstermek için namaz kılıyoruz. O, emrettiği için namaz kılıyoruz. O'nun değil, bizim ibadete ihtiyacımız olduğu için namaz kılıyoruz.

Sen Namaz Kılmadın, Yeniden Kıl!

Namazda ta'dîl-i erkân, İmam EbûYuûuf'a göre farzdır. Hanefî mezhebinin diğer imamlarına göre vâciptir. Muteber olan görüş de onun vâcip olmasıdır. İster farz olsun, ister vâcip olsun bu, namazda ta'dîl-i erkânın ne kadar önemli olduğunu gösterir. Delili, Peygamberimizin mescide namaz kılan birisine, "Namazını yeniden kıl, zira sen namaz kılmadın." buyurmasıdır.

EbûHureyre'ninrivâyetine göre bir adam mescidde namaz kılmış, onu gören Peygamberimiz, "Tekrar kıl, çünkü sen namaz kılmadın." buyurmuş, bu üç kere böyle devam etmiş, Peygamberimiz üçüncü seferde de aynı şekilde uyarınca adam şöyle cevap vermiş: "Seni hakla gönderene yemin ederim ki ben, bundan daha iyisini yapamam, onu sen bana öğretiver!"

Bunun üzerine Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “Namaza kalktığın zaman tekbir al, sonra Kur’ân’dan kolayına geleni oku, sonra azaların yerli yerince oluncaya kadar rükû’ya var, sonra yine azaların yerine gelinceye kadar rükû’dan doğrul. Sonra âzâların yerli yerince olacak şekilde secdeye kapan, sonra yine sükûnete erecek şekilde secdeden kalk, aynı şekilde tekrar secdeye kapan, namazın kalan rekâtlarında da böyle yap. Böyle yaparsan ancak namazın tamam olur, bunlardan biri eksik olursa namazın eksik olur.”[3]

Yine bir defasında Peygamberimiz ashabından namaz kılan birini şöyle uyarmıştır: “Ey falan kişi, namazını güzel kılsana. Namaz kılan bir kişi, nasıl namaz kılacağına dikkat etmez mi? Çünkü kişi ancak kendisi için namaz kılar...”[4]

Bu nebevî uyarılar karşısında şimdi namaz kılan bizler, kendi namazlarımızı bir gözden geçirelim. Kıldığımız namazları izleyen bir Peygamber ardımızdaymışçasına namazlarımızı test edelim. Bizim namazlarımız ne kadar Rabbimize yaraşüyor? Kaçımız kıldığı namazı ile Peygamberimizin onayından geçebilir ve kaçımızın kıldığı namazlar, yeniden kılınması gereken namazlar?!

Muttarif, sahâbî babasından şunları aktarır: “Babam bir defasında Peygamberimizi namaz kılarken görmüş, ağlamasından dolayı onun karnından değirmen sesi gibi sesler geliyormuş.”[5]

Hz. Peygamber (s.a.v.) ve onun ashabı, namaz kılarken ağlıyorlardı. Çünkü onlar kimin huzurunda olduklarını çok iyi biliyorlar, namazda okuduklarını ve yaptıkları hareketlerin anlamlarını biliyorlar, Yüce Allah katındaki âcizliklerini ve eksikliklerini, hatalarını biliyorlar ve

tüm bunlardan dolayı gözyaşı döküyorlardı. Nitekim namazdan sonra da, “Ya Rab! Sana lââyık namaz kılamadım, namazda kendimi bütünyle Sana veremedim beni bağışla.” anlamına, üç kereEstağfirullahdiyorlardı.

Ta’dîl-i erkân, rükunların, dolayısıyla namazın kemali için şarttır. Sözgelimi rükû’da, secdede, rükû’dan doğrulunca ve secde aralarında mafsallar yerli yerince sükûnete kavuşuncaya, yani sübhanallah diyecek kadar bir zaman olsun durmaktır. Ta’dîl-i erkân için özellikle rükû’ ve secdelerin örnek verilmesi, genellikle bu rükunların çok hızlı yapılıyor olmasıdır.

Namazın rükunlarını uyanık olarak yapmak da namazın farzlarından sayılmış, uyuyarak rükû ve secde yapanın namazının sahih olmayacağı belirtilmiştir. Âyette de, “Ey iman edenler, namazda ne dediğinizi bilmeyecek şekilde sarhoşken namaza yaklaşmayın.”[6]uyarısı yer almıştır. Şimdi buna göre kaçımız namaz kılariken gaflet uykularından uzak ve uyanık; yine kaçımız namazda ne dediğimizi bilecek şekilde ayık?! Elbette bu uyarıları sarhoşlara ve uyuyanlara hasredemeyiz.

İlimihal kitaplarımızda namazın dışındaki ve içindeki şartları, vâcipleri, sünnet ve âdâpları cümlesinden sayılanlar genellikle namazın şekli ve görülebilen yanlarıyla alakalı olan şeylerdir. Bunlar olmadan namaz eksik olur, bunlarsız namaz ruhu gerçekleşmez. Ancak bunlar, namazın ruhunu kavramaya ve bu ruhu yaşatmaya mâni değildirler. Elbette namazın bânını ve görülemeyen yanlarını test ve tesbit etmek mümkün değildir. Ancak kişinin kendisi bunu tesbit edebilir. Bu itibarla Peygamberimiz, kişinin kıldığı namazdan alacağı sevapları belirlerken şöyle buyurmuştur:

“Kişi namazını kılar bitirir de ona namazından ya onda bir yahut dokuzda bir yahut sekizde bir yahut yedide bir yahut altıda bir yahut beşte bir yahut dörtte bir yahut üçte bir yahut yarım veya tam sevap verilir.”[7] Yani kişiye kıldığı namazdaki huşu’su, samimiyeti kadar sevap verilir. Namazda huşu’, organların yerli yerince olacak şekilde erkânın yapılması ve kalbin Yüce Allah ile beraber olmasıdır. Görüldüğü üzere namazda huşu’un gerçekleşmesi için kalbin hazır olması da gereklidir.

Tüm İbadetlerde Ta’dîl-i Erkân

Ta’dîl-i erkân namazın temel rükunlarından sayılmıştır. Bu yaklaşımı diğer ibadetlere de uyarlayabiliriz. Sözelimi sahih bir infak için, O’nun için vermeli, gönülden severek isteyerek vermeli, sevdiğinden vermeli, verdiği için sevmeli, karşılığını yalnızca O’ndan bekleyerek vermeli, kulları incitmeden vermeli. Sahih bir hac için de bu böyledir, diğer ibadetler için de.

O halde Rabbin karşısındaki esas duruşumuz olan kulluğumuzu gözden geçirelim, kulluğun ta’dîl-i erkânına riâyet edelim. Unutmayalım ki bize göre, geleneğe göre, çevremize göre, insanların anlayışına göre kulluk değil, Yüce Allah’a yaraşır kulluk gereklidir. Zira kulluğumuz yalnızca O’nadır, kulluğumuzu değerlendirecek olan da ancak O’dur.

Rabbimiz, yaptığımız ve yapacağımız ibadetlerimizi, katında bize değer kazandıracak olan kulluğumuzu bizden kabul buyur. Eksik ve kusurlarımıza bakma ve “Böyle ibadet, böyle kulluk mu olur?” diye kıyamet günü onları suratımıza çarpma! Âmîn.

Kaynaklar

[1] 51/Zâriyât, 56.

[2] 26/Şuarâ, 218

[3] Ali en-Nâsıf, et-Tâc, I, 175-176. (Buhârî, Müslim, EbûDavûd, Tirmizî, Nesâî)

[4] Ali en-Nâsıf, et-Tâc, I, 175-176. (Müslim)

[5] Ali en-Nâsıf, et-Tâc, I, 175-176. (EbûDavûd, Tirmizî, Nesâî)

[6] 4/Nisâ, 43.

[7] Ali en-Nâsıf, et-Tâc, I, 197-198. (EbûDavûd)